

Bernadottebiblioteket

– historien om ett kungligt bibliotek

Av Tillförordnad Slottsbibliotekarie/ Vårdare av det Bernadotteska arkivet Arvid Jakobsson

Den 7 maj 1697 brann det gamla kungliga slottet i Stockholm ned. På slottet, ofta kallat Tre Kronor, fanns inte bara stora delar av Sveriges centrala styrelse utan även andra verksamheter, bland annat Kungliga biblioteket. Vid branden förstördes stora delar av Kungliga bibliotekets bokbestånd. Efter katastrofen flyttades de böcker, som räddats, till tillfälliga lokaler i Gamla stan. Kungliga biblioteket förde en ad-hoc tillvaro under de följande 70 åren.¹

Bibliotekets lokaler byggs upp

Arbetet med att bygga ett nytt slott inleddes omedelbart efter branden under ledning av Nicodemus Tessin den yngre. I byggandet av bibliotekets lokaler under 1700-talet kom inte mindre än fyra arkitekter att vara inblandade. Flera olika planer för interiören lades fram, men förkastades. Det var arkitekten Carl Johan Cronstedt, som lanserade idén att dela av den stora salongen på längden, ungefär en tredjedel in från norra sidan, och även att korta av den något.

*Bernadottebibliotekets stora salong som den ser ut idag.
Photo: Alexis Daflos, The Royal Court, Sweden.*

På sydsidan om den nya innerväggen låg den stora salongen, och norr om väggen placerades tre korridorer – gallerier – ovanpå varandra, lika långa som salongen.² Cronstedts lösning har stått sig ända in i våra dagar, och det rum, som idag är Bernadottebibliotekets stora salong, beskrevs av en av Cronstedts samtida kollegor som „*et af de präktigaste bland alla des wederlikar*“.³

„En national-skandal“

– Kungliga bibliotekets tid på Slottet

På 1760-talet började det äntligen bli aktuellt med en återflytt av Kungliga biblioteket till det nya Stockholms slott. År 1768 var fortfarande inte den stora boksalen färdig, men Kungliga biblioteket kunde ta de tre ovannämnda gallerierna i besittning. Vid flytten fick Kungliga biblioteket hjälp av inte bara militär personal ur garnisonen utan även av Hovstallet.⁴ Förhoppningen hade varit att Kungliga biblioteket skulle kunna ta stora salongen i anspråk rätt snart efter övertagandet av gallerierna, men därav blev intet. Det skulle dröja ända till 1796, 99 år efter slottsbranden, innan stora salongen stod färdig. Under

perioden 1768-1796 användes stora salongen som lokal för de konsthantverkare som arbetade med konst och inredning till andra lokaler i Slottet.⁵ Under dessa nästan 30 år var det dessutom inte bara Kungliga biblioteket som huserade i det, som idag är Bernadottebibliotekets lokaler, utan även Antikvitetsakademien, Svenska Akademien och Kungliga Museum (idag Nationalmuseum), så trångboddheten var stor.⁶

En viktig person vid återetablerandet av Kungliga Biblioteket på Slottet var Pehr Malmström som utsågs till kunglig bibliotekarie 1795, en tjänst som han innehade till 1811. Han ledde installerandet av biblioteket i de lokaler, som nu används av Bernadottebiblioteket, övertygade Gustav IV Adolf att skänka Gustav III's bibliotek till Kungliga biblioteket samt förstärkte både ekonomi och personal.⁷ En minnestavla för Kungliga bibliotekets inflyttning sattes upp och pryder fortfarande sin plats på den norra väggen i den stora salongen.

Redan från början led Kungliga biblioteket av flera problem, som kom att förfölja biblioteket under hela den tid, det låg på Slottet. *„Den osedvanligt skarpa kölden i dess oeldade rum“* kommenterades redan av rikskanslern Fredrik Sparre 1799.⁸ Vidare var ekonomin ett bekymmer. Malmströms bedömning var att de 1000 riksdaler som i 1805 utgjorde Kungliga bibliotekets fond måste ökas till minst 3000 riksdaler.⁹ Platsbrist är ett annat klassiskt biblioteksproblem. År 1796 var naturligtvis förhoppningen, att det nya utrymmet skulle räcka under mycket

lång tid, men redan 1805 började det bli trångt i hyllorna.¹⁰

Att arbetsförhållandena i biblioteket på många sätt var mycket svåra, framgår av flera vittnesmål från Kungliga bibliotekets dåvarande medarbetare, inte minst från den kanske mest kände: författaren August Strindberg. Han beskriver de usla lönerna på Kungliga biblioteket, underbemanningen, trångboddheten, den tunga arbetsbördan och den dåliga arbetsmiljön som ledde till sjukdomar och till och med dödsfall i personalstyrkan.¹¹

En kollega till Strindberg på Kungliga biblioteket var bibliotekarien Elof Tegnér. Även han var mycket kritisk till omständigheterna, i det han kallade *„det usla gamla 'Biblis' i slottet“*.¹² Han skrev: *„Trädde man in i bokmagasinen, fick man visserligen intrycket att här fanns godt om böcker af hvarjehanda slag; men det föreföll obegripligt ... huru någon reda skulle finnas i detta kaos av hyllor, skåp och böcker“*.¹³ Känd från både Tegnér och Strindberg är historien om den gamla malättna tjänstepäls, som de arma bibliotekarierna fick dra på sig, när de under vintertid skulle gå in i magasinen.¹⁴ En bibliotekarie, som varit med länge, brukade råda sina yngre kollegor, att när det var mycket kallt i magasinen, bara hämta ut några av de beställda böckerna och sedan säga att resten inte fanns!¹⁵ Strindberg kunde inte låta bli att konstatera *„att det är en skam för nationen att så färdas med sina böcker“*!¹⁶ Bibliotekschefen G. E. Klemming konstaterade kort och gott, att Kungliga biblioteket på Slottet inte var ett nationalbibliotek utan en *„national-skandal“*.¹⁷

*I det som idag är Bernadottebibliotekets stora salong huserade år 1882-1906 Livrustkammaren.
Photo: Anton Blomberg, The Bernadotte Library.*

Att Kungliga biblioteket behövde nya lokaler, var alltså uppenbart. Arkitekten F.G.A. Dahl fick 1864 uppdraget att dra upp ritningar för en ny byggnad. Efter segdragna förhandlingar om bibliotekets nya placering föll valet på Humlegården i Stockholm, där byggandet inleddes 1870. Sju år senare kunde den stora flytten gå av stapeln, och Kungliga bibliotekets böcker flyttas över till de nya lokalerna.¹⁸

Ett passande efterord till Kungliga bibliotekets tid på Slottet har Strindberg stått för. I *En dåres försvars-tal* beskriver han, hur han står på balkongen i boksalen och tittar ned:

*„Det väldiga rummet ... öppnar sig som en avgrund nedanför mina fötter och härmar med sina hundra-tusen volymer en gigantisk hjärna, där svunna generationers tankar ordnats i hyllfack“.*¹⁹

Efter Kungliga bibliotekets flytt från biblioteksflygeln på Slottet stod lokalerna tomma i flera år, för att i 1880 bli utställningshall. Det året uppvisades de artefakter, som upptäcktsresanden A. E. Nordenskiöld medfört hem från sin forskningsresa med fartyget Vega. Den så kallade Vega-utställningen blev mycket uppmärksammas bland stockholmarna.²⁰

År 1882 var det sedan Livrustkammarens tur att ta lokalerna i anspråk. Märkliga fotografier från tiden visar, hur bibliotekets stora salong är inredd med rustningar, fanor, uppstoppade hästar och vapen av allehanda slag. Livrustkammaren kom att bli kvar ända till 1906, då dess samlingar flyttade vidare till Nordiska museet.²¹

Hans Majestät Konungens bibliotek

När kung Oskar II avled 8 december 1907, lämnade han efter sig en mycket stor boksamling. Han var inte bara själv mycket intresserad av litteratur; han hade också sett till att spara de stora partier böcker, som han ärvt från sina bortgångna bröder och äldre släktingar. Oskar II:s testamente är, vad det gäller biblioteket, mycket tydligt: musikaliesamlingen skulle ärvas av hans äldste son, den nye kung Gustaf V, och boksamlingen skulle delas lika mellan hans fyra söner: Gustaf, Oskar, Carl och Eugen. Dessa beslutade dock att frångå testamentet och hålla samman böckerna. Samlingen tillfördes den stora stiftelse med lösöre som Oskar II och drottning Sofia skapat – Oscar II:s stiftelse. Innehållet i stiftelsen stod till regerande monarks disposition.²² Därmed lades grunden för dynastibiblioteket och för Bernadottebiblioteket, som det ser ut idag.

Under Gustaf V:s långa regeringstid, 1907-1950, benämndes biblioteket Hans Majestät Konungens bibliotek och fylldes sakta på med nya böcker från kungafamiljen. Biblioteket hade under denna tid ett begränsat öppethållande för personal från ämbetsverk och institutioner samt hovet.²³

Biblioteket byter namn och inriktning

År 1952 beslutade Gustaf VI Adolf att överge tanken på, att biblioteket på Slottet skulle vara öppet för externa låntagare. Hans Majestät Konungens bibliotek bytte namn till Bernadottebiblioteket. Samtidigt omvandlades det från ett forskningsbibliotek till ett

biblioteksmuseum över ätten Bernadottes intellektuella historia. En dramatisk konsekvens av denna kursomläggning blev, att bibliotekets alla 100.000 böcker var felplacerade. Tidigare hade de stått placerade på ämne, utan hänsyn till ägare. Nu blev istället proveniensens den viktigaste variabeln. Personal hyrdes in från Kungliga biblioteket för att flytta alla böckerna, så att de kunde ställas upp efter tidigare ägare. (Inom varje persons samling är böckerna placerade i alfabetisk ordning ämnesvis: Arkeologi först, följt av Biografi etc. Inom respektive ämne står de alfabetiskt efter författare.) Att placera om böckerna var inte fullt så besvärligt, som det kan synas, då många av böckerna var försedda med pärm- eller ryggstämplor med namnchiffer. Det fanns också kataloger och exlibris att gå efter. Proveniensprincipen är fortfarande grunden för hylluppställningen i biblioteket. Den senaste större förändringen i uppställningen skedde på 1980-talet när drottningarnas böcker, som tidigare stått efter sina respektive mäns boksamlingar, bröts ut och placerades på balkongen.²⁴

Bernadottebibliotekets samlingar

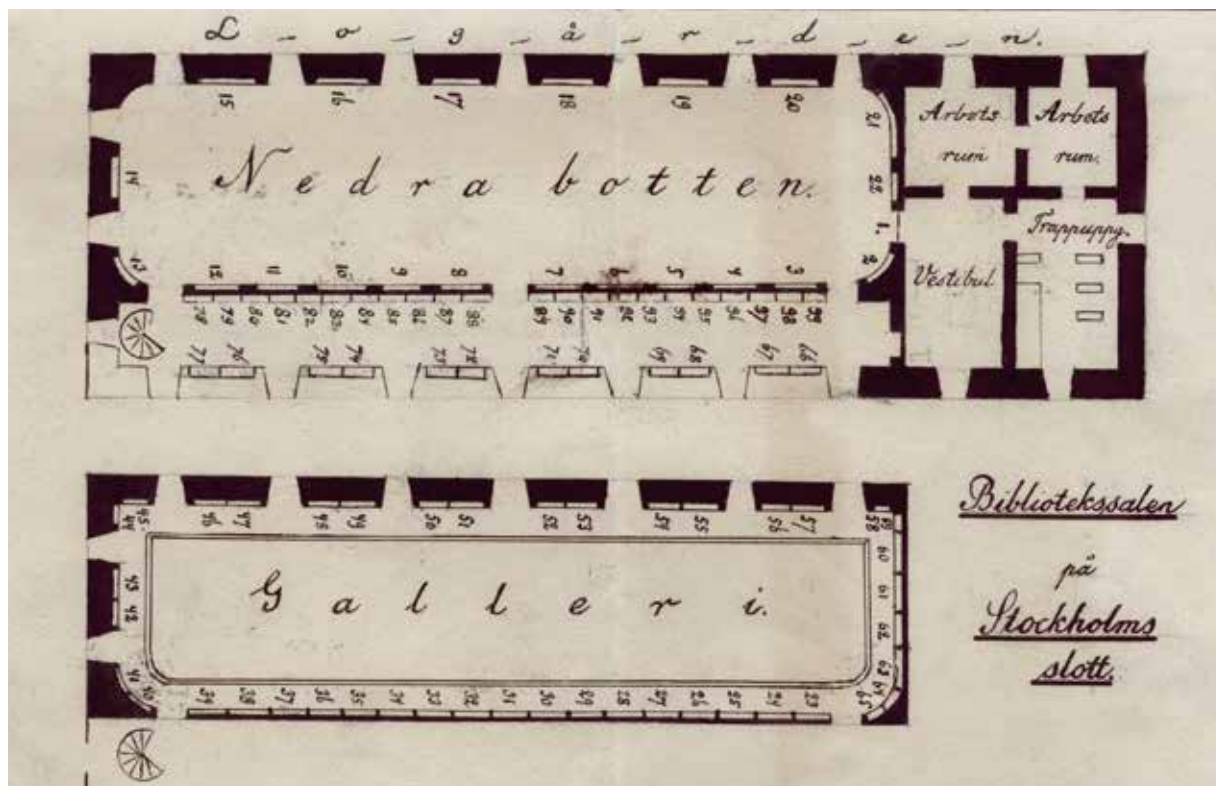
Kärnan i Bernadottebibliotekets samlingar är de cirka 100.000 böckerna, som ägts av kungarna och drottningarna av ätten Bernadotte; från Karl XIV Johan och drottning Desideria till och med Gustaf VI Adolf och drottning Louise. Tidsmässigt är den absolut största delen av böckerna alltså från perioden cirka 1750 fram till 1973, när Gustaf VI Adolf avled. Böckerna är uppställda dels i den stora salongen och

de tre gallerierna i själva biblioteksflygeln på Stockholms Slott, dels på flera av lustslotten runt Stockholm: Ulriksdal, Kina slott, Hagapaviljongen, Rosendal och Rosersberg.

Den Bernadotteska fotografisamlingen är en annan mycket viktig del av biblioteket och omfattar cirka 500.000 fotografier; det äldsta är från 1840. Samlingen utgörs dels av fotografier, som familjen tagit själva (drottning Victoria var en flitig amatörfotograf och lämnade exempelvis efter sig 3.500 fotografier bara från sina två resor till Egypten på 1890-talet), dels av album och enstaka bilder som kommit till samlingen som gåvor. Bernadottebiblioteket säljer bilder via Hovstaternas bildbyrå.

Biblioteket har också en samling hyllningsadresser, cirka 1.000 stycken. Hyllningsadresser har givits till kungafamiljen under hela den Bernadotteska eran, med en tydlig topp under Gustaf V:s tid. Adresserna utgör markeringar av kungliga högtider som födelsedagar, silverbröllop, giftermål med mer, men har också skänkts vid andra tillfällen, som till exempel vid viktigare politiska händelser.²⁵

Den Bernadotteska kartsamlingen omfattar ungefär 2.500 nummer och spänner över samma tid som de andra samlingarna i biblioteket. I samlingen återfinns bland annat den första kända kartan över Skandinavien från 1482, liksom den berömda *Atlas Maior*, tryckt i Amsterdam på 1660-talet.²⁶ Planschererna i Bernadottebiblioteket är mestadels grafiskt material från mitten av 1800-talet; mycket av det förefaller ha tillförts samlingarna via drottning Josefina.

Ritning över Bernadottebiblioteket. På Bilden framgår, hur flygeln delades av och en tredjedel blev de tre gallerier, som än idag ligger längs med den stora salongen. De två rummen, som kallas Arbetsrum, är idag sammanslagna till ett, men är fortfarande bibliotekariernas tjänsterum. Photo: Alexis Daflos, The Royal Court, Sweden.

Medlemmarna av familjen Bernadotte har alltid varit mycket intresserade av musik. Den mest framträdande kompositören i familjen är prins Gustaf (1827-1852) – kallad „Sångarprinsen“ – vars mest kända verk är „Studentsången“, men flera andra i

familjen har skrivit musik. Detta avspeglar sig i den 6.000 nummer starka musikaliesamlingen. Där finns några äldre handskrifter, bland annat av Rossini, men den största delen är tryckta noter, varav flertalet tillhört drottning Victoria och Oskar II.

Men vad läste de då?

Det kan naturligtvis i det här sammanhanget bara bli fråga om en mycket kort och ytlig översikt av vad, som står på de kungliga bokhyllorna.

Karl XIV Johans (1769-1844) bibliotek har delvis lämnat samlingarna via arvsskiften, men det som finns kvar, är placerat på Stockholms Slott och på lustslottet Rosendal på Djurgården. Karl Johan hade varit marskalk av Frankrike under Napoleon efter en snabb militär karriär under franska revolutionen. En stor del av samlingen rör, vad man kan kalla hans egen historia, biografiskt och självbiografiskt material kring revolutions- och napoleontiden. Det finns också ett stort antal exemplar av hans egen samling av publicerade order och kungörelser från åren 1813-1814, när han kämpade *mot* Napoleon i Tyskland. Vidare finns en del intressant material kring Sverige och Norge, deras historia, ekonomi och befolkningsutveckling.

Karl XIV Johans hustru drottning Desideria (1777-1860) flyttade inte till Sverige för gott förrän 1823. Att hon saknade Frankrike och fransk kultur är uppenbart. På hennes hyllor dominerar skönlitteraturen. Hon hade många förstaupplagor av samtida litteratur, som kom att bli klassiker, till exempel Dumas, Balzac och Stendhal. Man kan även finna drygt 400 kortare franska pjäser, mestadels komedier, som bundits samman i ett femtiotal volymer.

Oskar I (1799-1859) var en jämförelsevis liberalt sinnad kung, som bland annat skrev en bok, där han propagerade för en moderniserad svensk fångvård.

Även Oskar I:s boksamling är delvis splittrad. På hyllorna står nu mycket skönlitteratur, och – precis som i hans fars samling – finns där litteratur om Sverige och dess historia; Oskars utbildning bytte ju radikalt fokus när han blev prins av Sverige vid 11 års ålder.

Huvuddelen av Oskar I:s gemål drottning Josefinas (1807-1876) böcker finns bevarade eftersom hennes barnbarn, Gustaf V, ärvde dem vid hennes död. Dock skänkte drottningen en del litteratur av religiös natur till Stockholms katolska kyrka; Josefina fick nämligen behålla sin katolska tro när hon blev svensk kronprinsessa, vilket inte var ett helt okontroversiellt beslut. Det finns i arkivet bevarat ett mycket detaljerat äktenskapskontrakt, där det stipuleras precis vad hon fick och inte fick göra i religiöst avseende, bland annat fick hon inte ha något som helst inflytande över sina barns religiösa uppfostran.²⁷ Hon intresserade sig emellertid mycket för barnuppfostran i andra avseenden, och hennes samling innehåller en hel del verk rörande pedagogik och även barnböcker.

Karl XV (1826-1872) och drottning Lovisa (1828-1871) utgör särfall i samlingarna. Karl XV:s bibliotek (som innehöll böcker från Karl XIII, Karl XIV Johan och Oskar I) löstes vid hans död in av Kungliga biblioteket, där samlingen splittrades. Det fragment, som hölls samman, har donerats till Bernadottebiblioteket. Av drottning Lovisa finns endast två böcker kvar i biblioteket då hon testamenterade sin boksamling till sin dotter Louise, gift med kronprins Fredrik (VIII) av Danmark. Dessa böcker handhas i-

dag av Bernadottebibliotekets systerbibliotek i Köpenhamn, Hennes Majestät Dronningens Håndbibliotek.

Oskar II (1829-1907) har de utan konkurrens största delarna av alla de ovan nämnda samlingarna i Bernadottebiblioteket, cirka 25 procent av beståndet. Oskar II skrev själv dikter, som väckte uppmärksamhet, författade sina memoarer i tre band (som dock publicerades först på 1960-talet), samt tal, anonyma tidningsartiklar och flera historiska skildringar av Karl XII:s tid. Dessutom gjorde han översättningar av Goethes och Herders verk. Hans bibliografi omfattar 214 volymer. Kungen var unik bland Bernadottarna, i det att han flitigt gjorde anteckningar i sina böcker, framför allt i skönlitterära verk och i böcker med religiöst/filosofiskt innehåll. Ibland skrev han bara ett „L“ för „Läst“, men ibland är böckerna fulla med marginalanteckningar, sida upp och sida ned. Det finns till och med ett exempel, där en volym inte räckte till, utan ett nytt exemplar fick köpas in och bindas med blanka sidor mellan bladen, så att kungen kunde göra ännu fler anteckningar.²⁸ Kungen hade många vänner bland författare och litteratörer, och bland Oskars böcker finns många med dedikation från författaren, bland annat H.C. Andersen, Benjamin Disraeli, Selma Lagerlöf och Jonas Lie. Intressant att notera är, att kungen inte enbart hade böcker av de författare han själv uppskattade. Även litterära och politiska fiender som August Strindberg och Björnsterne Björnson köptes in: dessa båda motståndare är representerade med inte mindre än ett trettiotal

volymer var. Oskar ogillade som sagt båda dessa författarskap djupt, men han dömde dem inte ohörda utan gjorde sig åtminstone omaket att läsa dem först. Denna artikels författare arbetar för närvarande med en avhandling med Oskar II:s bibliotek som ämne.

Oskar II:s hustru drottning Sofias (1836-1913) samling är betydligt mindre och utgörs till stor del av brittiska romaner och detektivhistorier.

Gustaf V (1858-1950) hade även han många detektivromaner, bland annat av Agatha Christie. På kungens hyllor återfinns också mycket av den samtida skönlitteratur, som den så kallad bildade allmänheten i Sverige läste: Hjalmar Bergman, Elin Wägnér, Albert Engström med flera. Även konsthistoria är rikt representerad hos Gustaf V.

Drottning Victoria (1862-1930) intresserade sig mycket för resor och fotografering, och det avspeglas naturligtvis på hyllorna. Victoria var en varmt religiöst person, och hon har även flera samtida teologers verk.

Den mest bibliofile medlemmen av familjen Bernadotte var Gustaf VI Adolf (1882-1973); han köpte böcker på auktion och antikvariat och byggde upp en vacker samling med rariteter. När ryktet om kungens intresse spred sig, fick han naturligtvis ännu fler rara böcker som gåva. I ett rum i Kungliga Husgerådskammarens lokaler finns ett av Gustaf VI Adolfs privata biblioteksrum bevarat, som det såg ut 1973. Böckerna där representerar kungens privata intressen; arkeologi och konsthistoria. I Bernadottebibliotekets lokaler återfinns hans mer officiella bibliotek, med böcker han erhållit i egenskap av kung.

Gustaf VI Adolfs första hustru, Margareta (1882-1920), kom från Storbritannien, och i hennes lilla bibliotek finns flera barnböcker i den klassiska brittiska traditionen, liksom trädgårdslitteratur. Margareta var mycket trädgårdsintresserad och skrev till och med en bok i ämnet – *Vår trädgård på Sofiero*.

År 1923 gifte Gustaf Adolf om sig med Louise Mountbatten (1889-1965). Louises bibliotek är jämförelsevis litet. Det beror inte på, att hon inte läste, tvärtom, men hon hade inget behov av att nödvändigtvis ha kvar böcker, som hon läst. I likhet med Oskar II, kunde hon läsa böcker skrivna av personer, vars politiska åsikter skilde sig drastiskt från hennes egna. Bland annat ska hon ha uppskattat *Utvandrarsviten*, skriven av Vilhelm Moberg, som också var författare till stridsskriften *Därför är jag republikan*.

Förutom dessa samlingar efter kungar och drottningar finns flera mindre boksamlingar, som har tillhört prinsar och prinsessor. De är dock i de flesta fall mycket små och fragmentariska. Det senaste större tillskottet till samlingen är från prins Bertil (1912-1997) och prinsessan Lilian (1915-2013).

Bernadottebiblioteket förfogar även över Vasa-biblioteket. Grunden för samlingen är böcker tillhörande Gustav III och Gustav IV Adolf. Böckerna lämnade landet tillsammans med Gustav IV Adolf, när han blev avsatt och skickad i exil 1809 (den händelse som lämnade plats för den förste Bernadotten på Sveriges tron). Biblioteket utökades av Gustav IV Adolfs son, Gustav (1799-1877), kallad prinsen av

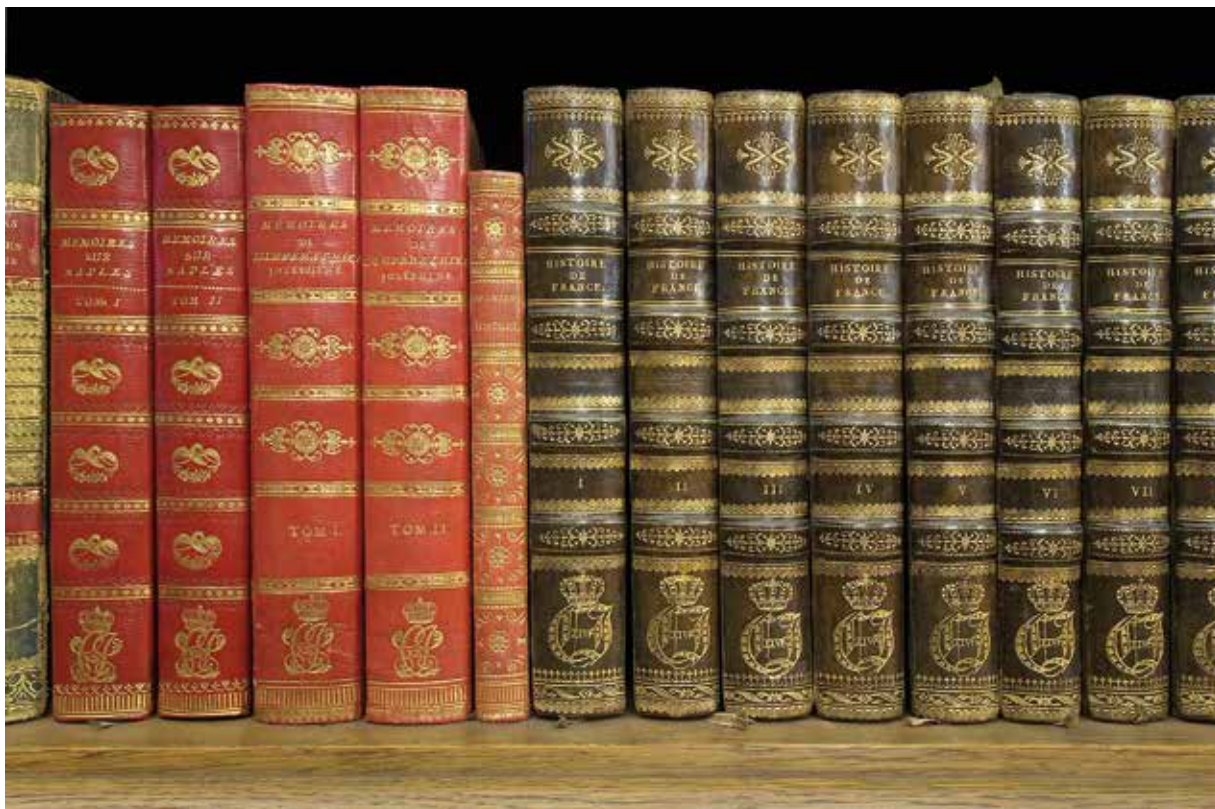
Vasa. Efter Första Världskriget köptes samlingen av familjen Ax:son-Johnsson; böckerna donerades till Gustaf V, och han tog emot dem 1925. Så småningom återställdes delar av samlingen i biblioteket på Gustav III:s paviljong på Haga, och böckerna kan alltså sägas ha hittat hem.²⁹

Bernadotteska arkivet

Formellt finns det inget, som knyter samman Bernadottebiblioteket och Stiftelsen Bernadotteska arkivet. En kortare beskrivning är dock på sin plats, eftersom den nuvarande tillförordnad Slottbibliotekarien samtidigt är vårdare av arkivet. I och med det har de två institutionernas verksamhet vuxit samman allt mer.

Ätten Bernadottes familjearkiv etablerades av Oskar II i samband med, att han även lät grunda Slottsarkivet 1893.³⁰ På 1950-talet grundades Stiftelsen Bernadotteska arkivet, och arkivmaterialet övergick från att vara privat egendom till att bli stiftelseägt.³¹

Stiftelsen Bernadotteska arkivet leds av en styrelse bestående av följande höga tjänstemän vid hovet: Riksmarskalken, Förste Hovmarskalken, chefen för Kungliga Husgerådskammaren och chefen för Hans Majestät Konungens Hovförvaltning. Adjungerad i styrelsen är Hovjuristen. Ansvarig för den dagliga driften av arkivet är vårdaren, som utses av styrelsen och Hans Majestät Konungen. Arkivet omfattar cirka 400 hyllmeter arkivalier, från Karl XIV Johan och drottning Desideria till Gustaf VI Adolf och drottning Louise.

Exempel på böcker ur Karl XIV Johans bibliotek. Photo: Alexis Daflos, The Royal Court, Sweden.

Den centrala delen i Bernadotteska arkivet är de kungliga personernas privata arkiv. Dessa är mycket skiftande både till innehåll och omfång. Detta beror i grunden på hur arkivintresserade personerna varit. Arkiven efter de mest intresserade kungarna – Karl XIV Johan, Oskar II och Gustaf VI Adolf – är myc-

ket omfattande och innehåller material av både privat och offentlig karaktär. I andra ändan av spektrat finns Karl XV, som inte var rodd av arkivfrågor och närmast slarvig med sina dokument. Hans arkiv är därför svårt splittrat, och det, som finns kvar i Bernadotteska arkivet, gör ett fragmentariskt intryck.

Naturligtvis har Bernadotteska arkivet också för-
lorat dokument genom aktiva insatser; de två mest
kända är när drottning Josefina gallrade i sitt eget
och sin mans, Oskar I:s, arkiv, samt när dåvarande
vårdaren, Torvald H:son Höjer, fick order att bränna
hela Gustaf V:s och drottning Victorias inbördes kor-
respondens. Något han måste ha gjort med mycket
tungt hjärta.

Utom de rent personliga arkiven finns även flera
omfattande tjänstemanna- och förvaltningsarkiv. Det
idag mest använda av dessa är Konungens Enskilda
Byrås arkiv. Konungens Enskilda Byrå var den stab
med sekreterare, översättare och tjänstemän som
Karl XIV Johan samlade omkring sig i början av sin
tid i Sverige. Staben blev en viktig politisk institu-
tion under hela Karl Johans regeringstid och kom
att ägna sig åt utredningsarbete, översättningar och
propaganda.³² Arkivet omfattar idag 194 volymer.

Bland de andra arkiven, som inte är direkt per-
sonrelaterade, finns matsedelssamlingen, olika eg-
endomsarkiv, förvaltningsarkiv och socialvårdsarkiv,
det så kallade Bondetågsarkivet samt flera samlingar
med tidningsklipp. Dessutom har det genom åren
kommit in så kallade småsamlingar, det vill säga
samlingar av mindre format, som kan vara enskilda
dokument eller personliga arkiv efter personer, som
haft med kungahuset att göra.

Arkivets egen historia är i korta drag följande:
Arkivet grundades som sagt av Oskar II på 1890-talet.
Kungen var mycket noggrann med sina papper, och
många dokument bär påskrifter av kungens hand i

stil med: „förvaras i familjearkivet“. Kungens be-
trodde ansvarige för arkivet var John Böttiger, väl-
känd konsthistoriker, som inte bara arbetade med
Slottsarkivet utan även som intendent för Oskar II:s
konstsamling samt som överintendent och långvarig
chef för Kungliga Husgerådskammaren. De första mer
omfattande insatserna med uppsortering och katalo-
gisering av samlingarna skedde dock först på 1940
talet, då Torvald H:son Höjer, historiker som skrev
standardverket om Karl XIV Johan, blev utsedd till
vårdare. Till sin hjälp hade han arkivarien Nils F.
Holm, som under sitt nästan 40-åriga arbete i arkivet
stod för katalogiseringen av de viktigaste personhi-
storiska arkivdelarna. I slutet på 1980-talet lämnade
arkivet sina utrymmen på Stockholms slott och flyt-
tades till Ulriksdals slott, där det fortfarande är pla-
cerat.³³

Vårda, värna, visa

– Bernadottebibliotekets verksamhet idag

För närvarande har biblioteket tre medarbetare: en
bibliotekschef, en slottsbibliotekarie och en biblio-
tekarie. Chefen för Kungliga Husgerådskammaren
är bibliotekschef, vilket beror på att biblioteket är
en enhet under Husgerådskammaren. Tillförordnad
Slottsbibliotekarien är arbetsledare och svarar inför
bibliotekschefen för bibliotekets hela verksamhet
samt har en del av sin tjänst vikt för Bernadotteska
arkivet. Bibliotekarien i sin tur arbetar inte bara med
den historiska samlingen i Bernadottebiblioteket
utan även med det moderna forskningsbiblioteket,

Kungliga Husgerådskammarens handbibliotek, som framför allt är till för Husgerådskammarens personals informationsförsörjning.

Bibliotekets stora salong används idag frekvent för evenemang med kunglig närvaro som föreläsningar, seminarier, workshops och stipendieutdelningar. Biblioteket har också en del i Stockholms Slotts utåtriktade programverksamhet med visningar, föreläsningar och konserter. Biblioteket är tillgängligt för visningar för allmänheten vid ett antal tillfällen per år, samt för bokade grupper. Forskarrummet håller för närvarande öppet för forskare efter överenskommelse en dag i veckan.

Förvaltningen av de olika kungliga samlingarna i biblioteket är naturligtvis ett av personalens huvuduppgifter. Det innebär katalogisering, bevarandearbete, dokumentation, sortering, inköp, uppställning och säkerhetsarbete. Visningarna sköts i allmänhet av bibliotekspersonalen, liksom många av de referensfrågor av historisk natur, som ställs av allmänheten och av kollegorna inom det svenska hovet.

Noter:

1. *Bibliotek och historia*, s. 69f. och Alm, s. 28f
2. *Bibliotek och historia*, s. 76f.
3. Olsson: vol. 3, s 108.
4. Gödel, s. 12ff.
5. Gödel, s. 135.
6. Olsson: 3, s. 108.
7. *Nordisk familjebok*, vol. 17, spalt 659-660.
8. Malmström, s. 13.
9. Malmström, s. 22 och s. 27.
10. Malmström, s. 28.
11. Strindberg, *Ungdomsjournalistik*, s. 143ff.
12. Tegnér, s. 131.
13. Tegner, s 122.
14. Tegnér, s. 123 och Strindberg, *Ungdomsjournalistik*, s. 145.
15. Tegnér, s. 123.
16. Strindberg, *Ungdomsjournalistik*, s. 145.
17. Tegnér, s, 124.
18. *Kungliga biblioteket i Humlegården*, s. 26ff.
19. Strindberg, *En dåres försvarstal*, s. 27.
20. Alm, s. 55.
21. Ibid.
22. Bernadotteska arkivet, Boutredningssamlingen, vol. 23.
23. Odelberg, s. 10.
24. Alm, s 70ff.
25. *Kungliga hyllningsadresser*, s. 9 ff.
26. Alm, s. 107 ff.
27. Bernadotteska arkivet, Oskar I:s och Josefinas arkiv, vol. 4.
28. Oscar Busch: *Hvadan och hvarthän?* Oskar II:s två exemplar.
29. Skildringen i de två föregående avsnitten har hämtats ur Alm, Heymowski/Palmstierna, Palmstierna och Dahlström

men också ur egna erfarenheter från arbete med samlingarna.

30. Slottsarkivet är Hovets arkiv och är placerat i Slottet, men det handhas av Riksarkivet.

31. BFA: Stadgar för Bernadotteska arkivet 1959.

32. Carlsson, 1995, s. 110.

33. För en mer omfattande beskrivning av arkivets historia och innehåll se: Carlsson: *Stiftelsen Bernadotteska arkivet presenterar Kungens familjearkiv* samt Carlsson: *Bernadotteska Arkivet – kungafamiljens egna samlingar*.

Litteratur och källor:

Alm, Göran & Ramsay Herthelius, Antoinette, *Bernadottebiblioteket: en kunglig kulturskatt*, Stockholm, Kungl. Husgerådskammaren, 2007.

Busch, Oscar, *Hvadan och hvarthän?: Lifsfrågor*, Stockholm, Geber, 1904 [Oskar II:s två exemplar].

Carlsson, Ingemar, 'Bernadotteska arkivet: kungafamiljens egna samlingar', *I Årsbok för Riksarkivet och landsarkiven*, s. 184-195, Stockholm: Riksarkivet, 2010.

Carlsson, Ingemar, *Stiftelsen Bernadotteska arkivet presenterar kungens familjearkiv genom Ingemar Carlsson*, Stockholm, Carlsson, 1995.

Dahlström, Britt, *Drottningarnas böcker: samlingarna i Bernadottebiblioteket*, Stockholm, Carlsson, 2006.

Feilitzen, Olof von (red.), *Bibliotek och historia: festskrift till Uno Willers*, Stockholm, 1971.

Gödel, Vilhelm, *I kungl. slottets biblioteksflygel: till här inrymda institutioners lokalhistoria*, Stockholm, Norstedt, 1927.

Heymowski, Adam & Palmstierna, Carl-Fredrik, *Bernadotter-*

nas bibliotek på Stockholms slott, [Stockholm], 1983 [Särtryck ur Bland böcker och människor.].

Kungl. biblioteket i Humlegården., Stockholm, Kungl. bibl., 1977.

Malmström, Pehr, *Till Kongl. Maj:t, underdånig ämbetsberättelse, med tillhörande handlingar, af Pehr Malmström, år 1813*. Stockholm, tryckt hos Johan Immelius, 1819., Stockholm, 1819.

Meijer, Bernhard, Westrin, Theodor, Berg, Ruben G:son, Söderberg, Verner & Fahlstedt, Eugène (red.), *Nordisk familjebok: konversationslexikon och realencyklopedi*, Ny, rev. och rikt ill. uppl., Nordisk familjeboks förl., Stockholm, 1904-1926.

Odelberg, Wilhelm & Olrog Hedvall, Yvonne, *Bernadottebiblioteket: utredning och förslag*, Stockholm, 1978.

Olsson, Martin, Böttiger, John & Lindblom, Andreas (red.), *Stockholms slotts historia. Bd 3, Från Fredrik I till Gustaf V*, Stockholm, Norstedt, 1941.

Palmstierna, Carl-Fredrik & Stillert, Willy, *Kungens böcker: ett reportage om Gustav VI Adolfs privata bibliotek*, Malmö, Allhem, 1962.

Ramsay Herthelius, Antoinette (red.), *Kungliga hyllningsadresser: en konstskatt i Bernadottebiblioteket*, Stockholm, Kungl. Husgerådskammaren, 2015.

Strindberg, August, *En dåres försvarstal: roman = Le plaidoyer d'un fou*: roman, Stockholm, Norstedt, 1999.

Strindberg, August, *Ungdomsjournalistik*, Stockholm, Norstedt, 1991.

Tegnér, Elof, *Minnen och silhouetter: [anteckningar nedskrivna under sommarvistelser vid Arild på 1890-talet]*, Lund, CWK Gleerup, 1974.

Bernadotteska arkivet.

Oskar I:s arkiv.

Boutedningssamlingen.